

Med gorami.

Povest dveh sirot. — Spisal *Ivan Česnik.*

Ne mislite, da bo vesela ta povest. V življenju se menjuje trpljenje in radost; danes se nam smehlja solnce in sije razposajeno v našo sobo; jutri že preprežejo sivi oblaki nebesni obok. In oblačnih je nad solzno dolino vedno več kot solčnih dni. Pripovedoval vam bom, kako se je ojačil med gorami razposajeni Janko; kako je njegova duša zahrepenela po velikem in lepem. Kanila vam bo morda solza iz oči, ko boste videli, kako je hiralala sirota Minka, kako je hrepenela po materi in umirala. Veselje naj vam pa vendar zaigra v srcu! Janko in Minka sta rastla in dozorela, eden v plemenitosti za človeštvo, druga v popolnosti za nebesa; obema pa so se dvignila krila in moč se je naselila v telesu in duši.

Zdaj pa čujte, kako je bilo . . .

I.

Krasno jutro se je porodilo. Bingljale in cingljale so drobne rosne kapljice na gozdnih drevesih; lahen piš je zavel, sklonile so se veje, zašumele, in na voljno travo so se stresali svetli kristali. Daleč doli v dolini so se dvigale lahne meglice in urno plavale po čistem zraku v sveže jutro.

Janko je pasel drobnico kraj gozda; sedel je na visoki skali. Zvonci so se oglašali med grmovjem in so odmevali po planini,* krave in junice so mirno pulile travo in z dolgimi repi odganjale nadležne muhe.

Zagledal se je Janko v dolino, ki je ležala pred njim kot zrcalo, da se ogleduje v njem jasno nebo. Opazoval je lepoto in se ji je čudil. Nikoli še ni videl kaj takega. Širila se je dolina od vzhoda proti zahodu, zelena, ravna dolina. Valovilo je žito po njivah, kot bi se zibali drobni valčki v jezeru in pljuskali ob bregove; sanjali so ponosni jagnjedi ob belih, kačastih cestah; z njihovimi listi se je poigraval veter. Pokukalo je tisti hip solnce izza gorâ z nagajivim obrazom, in zaplesali so svileni prameni v rdečkastro-rumeni barvi po zlatih jabolkah visokih zvonikov, zaplesali so po nizkih strehah, plodonosnih vinogradih, po skupinah srebrolistih brez tam ob globoki reki, ki se je vila med livadami dalje, vsa obdana od cvetja in zelenja.

Janko se je spomnil, da je zakraljeval po dolini maj, zato je izpreletela radost vso naravo, zato so odpirale cvetke svoje kelihe, iz katerih so pile bučele strd; zato so metuljčki sedali na cvetne čaše in se gugali na njih, da se je zdelo: veter veje in maje cvetove.

Zakukala je kukavica v gozdu. Janko se je ozrl in je poslušal glasove. Štel je in doštel dvanajst. A bil je mlad; komaj deseto leto je dopolnil. Zato ni verjel kukavičinim glasovom. Morda bi ji bil verjel sivolasi starček, ki si želi še dolgega, mirnega življenja. Spomnila pa je kukavica pastirčka smrti, in začel je misliti na očeta, ki so ga pokopali pred tremi dnevi tam v daljnem mestu.

Črevljar je bil njegov oče. Tudi Janka je hotel izučiti za ta stan. A fantu ni dišalo to delo. Klatil se je rajši po mestnih ulicah ali je pa hodil tje za mesto in se podil po travnikih s tovariši.

Včasih so sedeli v travi kraj reke in gledali temnozeleno valove, sence krivih vrb, topolov in gabrov, ki so se dolgočasili ob leni vodi. Pogovarjali so se imenitne stvari: o svoji usodi, o starših, o bodočnosti. Ta je želel biti minister, oni kralj, tretji turški sultan. Vse je pa prekosil Janko. Želel je biti ruski car, ki bi si podjarmil ves svet. Izmislili so si marsikaj mladi junaki in so hiteli čez polje. Visela so po jablanah zrela jabolka. Natrgal si jih je minister, kralj, turški sultan in ruski car — polne žepe.

Zvečer je prišel Janko domov. Očeta ni bilo nikjer. Odšel je v gostilno in se napil žganja. Razgrajal je in kraljeval potepuhom do jutra. In zgodilo se je, da je večkrat prespal noč in dan v mestnem zaporu. Janko je bil lačen in je začel izmikati, kar mu je prišlo pod roke. Prodajal včasih očetovo orodje na starini, da si kupi kruha za izkupljeni denar.

Spomnil se je večkrat, kaj je obljubil materi na smrtni postelji.

Dobro mu je znano, kako je tedaj bilo. Mati je ležala v zadnjih vzdihih v zatohli izbi. Očeta ni bilo doma. Popival je nekje.

„Sama jetika te je. Umri že enkrat! Saj vidiš, kako je!“

Žena se je obrnila v zid in je jokala. Črevljar Blažon se je pa v svoji pijanosti nagnil prav k njenemu obrazu in vpil:

„Čas je, veš. Tri mesece že ležiš in sama kost in koža te je.“

„Tone, pusti me! Lepo te prosim, pusti me!“ je ob takih prilikah vzdihnila mati in zamižala.

Približala se ji je vendar zadnja ura. Mati se je nekoč vzravnala z vsemi močmi kvišku, poljubila Janka na čelo in rekla s slovesnim glasom:

„Janko, obljubi mi, da boš pošten; da ne boš tak, kakršen je oče, obljubi mi, da ne boš kradel. Če boš kradel, boš zaprt, kot je bil oče. Obljubi mi, da ne boš pil in prodajal svoje duše za pijačo!“

Janko je pokleknil poleg postelje, jokal in jecal: „Obljubljam, mati“. Majhen je bil še takrat, toda umel je pomen besedi, in zastudil se mu je tisti hip oče.

Ozrl se je čez trenutek v materino obličje. Bilo je mirno in hladno; z izrazom trpkih bolečin se je ločila mati.

Prvič je videl tedaj smrt, in obšla ga je groza in strah, da je pobegnil iz sobe.

Spomnil se je, kolikokrat se je pregrešil zoper svojo obljubo, ki jo je storil v tako slovesnem trenutku svoji materi. In vselej mu je bilo tesno v duši. Lezel je vedno bolj v grešnost, a vstati ni mogel ali ni hotel. Polagoma je začel — resnica je! — tudi piti. Oče je nosil domov žganje in mu ga je ponujal. Prvič mu je bilo zoperno, a polagoma se ga je privadil in se začel zastrupljati z njim.

Očeta se je lotila sušica. Od takrat je še bolj pil. Nekega dne so ga spravili v bolnišnico, kjer je kmalu umrl. Za Janka je pa skrbela tiste dni materina sestra, teta Vika.

Bila je tedaj pomlad, ko je umrl oče. In prišel je z gorâ stric Janez v nerodnih črevljih in v debelih hlačah. Na pogreb je prišel in je jokal za bratom, ki je brez sile šel v mesto, padal v lužo in utonil. Videl je Janko stričeve solze in je začel jokati tudi sam, dasi ni maral za očeta, ker ga je preveč pretepal.

„Zdaj pa greš z menoj, fant!“ je rekel stric Janez po pogrebu in je pobožal fantiča po licu.

Slušal je Janko, zapustil mesto, druge, teto Viko in vse, kar mu je bilo ondi ljubo. Zdaj mu je nekaterikrat dolgčas po tistem lepem tam v mestu.

Pogledal je Janko drobnico, ki se je pasla mirno po ravnini. Zvonci so bingljali in odmevali po gozdu. Pogledal je po dolini in proti nebu, kjer sta plula od vzhoda sem dva koprenasta oblaka, in hipno mu je vstala v duši velika misel, obsegla vse njegovo bistvo in vzkipela kvišku. Kako je lep in velik oni, ki je dal cvetje in zelenje naravi?!

V gozdu je pela kukavica med šelestečimi vejami in spremljala tisočere glasove vesele pesmi, ki je donela na uho pastirju Janku. Vabila ga tista blagodneča pesem in ni se mogel odoleti. Pustil je živino in je šel.

Ob visokem gabru se je ustavil in je uprl svoje oči v vrh. Pel je ondi kos in se oziral naokrog. Zagledal je Janko gnezdo, in takoj mu je vstala hudobna misei, da bi splezal na drevo in bi ukral jajčka.

Čakal je trenutka, da odleti kos. Ko je prišel tisti hip, je vrgel Janko šibo na tla in je hitel kot veverica v vrh. Tri drobna pisana jajčka je zagledal v gnezdecu. Zadovoljil se pa ni samo z njimi; ukral je tudi gnezdo.

Prikorakal je prav tedaj po stezi gozdni čuvaj Marko s puško na rami. Tihotapsko je stopil za visoko smreko in je zavpil nad dečkom prav, ko je priplezal z gabra. Odmevalo je daleč po gozdnih dolinah:

„Potepin, čigav si?“

Janko se je stresel po vsem životu, da so mu padla jajčka z gnezdrom vred na tla. Ozrl se je in je hotel zbežati. Zagledal je pred smreko kosmatega lovca.

„Stoj, potepin!“

Janko je obstal kot okamenel. Čuvaj je pristopil prav tik njega in ga je pograbil za ušesa.

„Še enkrat mi poizkusi krasti jajčka! Čigav si?“

„Blažonov. Pustite me, prosim vas.“

„Pojdi, nepridiprav! Blažon je tvoj stric. Le počakaj, povem mu. Ušesa ti navije, da boš pomnil.“

Janko je zbežal in se je jezil vso pot na Marka, ki ga je tako ostrašil in mu izkazil veselje.

Bežal je in ni zapazil, da se ne vrača po pravi poti. Prišel je v globino gozda na zeleno ravnico. Tam blizu je stala na križpotju kapelica. Solnce je sijalo na kapelico, in deklica dvanajstih let je klečala pred njo. Doli v majhni dolinici so pa bingljali zvonci krav in junčkov.

„Stopim k nji in jo vprašam“, si je mislil Janko.

Potrkal je deklico po rami, da se je ozrla. Bleda je bila, in bolesten izraz ji je sijal v očeh.

„Kaj pa bi rad, fantič?“

„Pot sem izgrešil in ne vem, kod bi prišel prav.“

„Kam bi rad?“

„Pasel sem, pa sem stopil malo v gozd.“

„Čigav si?“

„Blažonov.“

„Kje si pasel?“

„Tam kraj gozda.“

Pokazala mu je smer, v kateri dospe do cilja.

„Žejen sem. Ali veš za vodo?“

Peljala ga je k potoku, da se je napil. Hotel je oditi, a deklica ga je pridržala in ga vprašala:

„Kako to, da si prišel k Blažonu.“

„Oče mi je umrl in mati tudi; stric Janez me je vzel k sebi.“

„Kako ti je ime?“

„Janko. Čigava si pa ti?“

„Pastirica sem pri gozdnem čuvaju. Tudi meni sta umrla oče in mati.“ Dve solzi sta se ji potočili po licu, ko se je zmisliła svojih staršev.

„Ne joči brez potrebe! Ali se ti slabo godi pri gozdarju?“

„Čuvaj je strog in oduren. Srce ima pa dobro.“

„Srce — praviš — ima dobro? Ravnokar mi je ta zlomek navihal ušesa, da me še zdaj bolé.“

„Zakaj kolneš, Janko?“

„Jezen sem?“

„To ni prav, žališ Boga. Poznala sem berača, ki je ob smrtni uri preklinjal vse, kar je sveto. In groza me je bila pred njim. Še zdaj ga včasih vidim v temnih nočeh. Strah me je v takih trenutkih.“

„Kako ti je ime?“

„Minka.“

„Minka? Malo te razumem, kar me učiš. Zrastel sem kot divjak.“

„Lepo priden bodi, pa ti še veliko povem, kar te bo radostilo.“

„Minka, ali tu moliš?“

„Pasem in molim. Dolgega časa ne trpim. Zato molim. Veš, Janko, za koga molim? Za svojo mater in za očeta. Ali ti kaj moliš za mater in očeta, ki sta ti umrla.“

„Minka, nič ne molim. Saj ne znam skoraj moliti. Za očeta ne bom molil nikoli. Ni bil dober.“

„Ne govori tako, Janko!“

„Moram iti, Minka.“

„Priden bodi!“

Stekel je po gozdu v smeri, ki mu jo je pokazala Minka.

Deklica je pa pokleknila pred kipec Matere božje in je molila in misliła. Spomnila se je matere, ki ji je odmrła tako zgodaj v bedi in pomanjkanju;

spomnila se je očeta, ki je imel ob smrtni uri tako grozne oči. Spomnila se je, da je zažgal pred smrtjo svojo hišo in umrl žalostno. Spomnila se je, kako je ihtela nekoč na materinem grobu, in se ji je zazdelo, da je čula glas: „Idi, hčerka, in si poišči drugo mater, ki te ne bo zapustila nikoli!“ Razumela je deklica materine besede, našla je Mater, ki jo tolaži in krepi v samoti.

Prijubila se ji je ta gozdna samota. Tu je vse tako skrivnostno. Tu raste les za zibel in krsto, tu se razgrinjajo pred očmi slike življenja in smrti. Vse zbrsti v toplih pomladnih dneh in klije v cvetje in liste zelene; pevci v črnih, rumenih in pisanih krilih pojo veličastno pesem življenja. Otožna jesen se priklati v gozd. Mrzli vetrovi potegnejo čez vrhove; listje odpade, pevci se poslove in smrt zakraljuje. Vihar pribuči in trešči mogočno, stoletno bukev ob tla, Tam leži — plen trohnobe, smrti.

Zakukala je tisti hip spet kukavica. Minka je vstala in šla gledat po živini. „Janku preti dušna smrt, moram ga rešiti! Ded ga reši. Poznam ga dobrega starčka, s kučmo na glavi. Poznam starega Blažona, ki je vedno tarnal, da umre brez otrok. Zdaj ga je dobil. Gotovo ga je vesel, da bo po očetovsko skrbel zanj. Sreča za dečka, da je prišel v tako dobre roke.“

(Dalje prih.)

V domačiji.

Rožice po polju
ovenele so,
nove nam po oknih
zacvetele so.

A nad nami širi
mračno se nebo,
tožna skozi megle
solnčno zre oko.

Razjasnilo mračno
bo nebo se spet,
v rožno cvetje kinalu
ves bo svet odet.

Hitro vse na svetu
izpreminja se . . .
Iz turobe radost
spet odgrinja se.

Ko pa v domačijo
pot privede nas,
nam sijala radost
bode večni čas . . .

Osojski.

Koristna zabava.

(VII. Težišče.)

Vsako telo ima svojo težo in samo sebi prepuščeno pade vsled te teže na zemljo. Lahko si mislimo telo sestavljeno iz mnogo majhnih delov; vsak tak del telesa ima svojo težo, ker na vsakega deluje težnost, to je, privlačnost naše zemlje. V vsakem telesu mora torej biti neko središče, neka točka, v kateri se takorekoč vse teže posameznih delov združujejo, kakor da bi delovale vse skupno na istem mestu — kot skupna teža telesa. To točko imenujemo *težišče* (Schwerpunkt).